

KÖY ENSTİTÜLERİ EĞİTİM-ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA ÇOCUK EDEBİYATI

Children's Literature in the Village Institutes' Instructional Programs

Candemir DEMİRCAN ¹

Özet

Tanzimat döneminde başlayan Avrupa tarzı eğitime geçiş çalışmaları, 1923'den önce Osmanlı'da; 1923'den sonra ise Türkiye Cumhuriyeti'nde kendisini pek çok deneme ile göstermiştir. Bu denemeler içinde başarıya en çok yaklaşmış ve zamanının ötesini yakalamış olanı Köy Enstitüleri olmuştur. Dünyada 18. yüzyıl, Türkiye'de ise 19. yüzyılın sonlarında gelişme göstermeye başlayan çocuk edebiyatı, Türk Eğitim Tarihi'nde ilk defa Köy Enstitüleri ders programlarında (1940-1955) ciddi ve programlı anlamda kendisine yer bulmuştur. Türkçe derslerinin programda önemli bir yer tuttuğu Köy Enstitülerinde, okuma derslerine ve serbest okuma saatlerine ayrı bir önem verildiği programların incelenmesinden anlaşılmaktadır. 1953 programıyla birlikte çocuk edebiyatına ayrı bir önem verilmesi enstitülerden mezun olan her 94 öğrenciden bir tanesinin profesyonelce yazarlıkla uğraşmasına; köye ve köy okullarına kitaplıklar kurulmasına; yaşamını köylerde sürdüren ve yıllarca kültür-sanattan uzak kalmış insanların kitapla yani bilgiyle, sorgulama davranışıyla tanışmalarına zemin hazırlamıştır. Çocuk edebiyatı derslerinin, günümüzden 66 yıl önce Köy Enstitüleri programlarında yer alması hem çocuk edebiyatı hem de bu kurumun çağdaş bilgilere ulaşmadaki titizliği bakımından önemlidir.

Anahtar Sözcükler: Köy Enstitüleri, çocuk edebiyatı, Türkçe eğitimi, okuma, eğitim programı

Abstract

Experiments of the Europa's style education, before the 1923 in the Ottoman Empire, after the 1923 in the Turkish Republic, show itself many times in this period. The most come close to success and consider of period, inside all of experiments, was Village Institutes. Children's literature, which grew in the 18th century in the world and in the 19th century in Turkey, first took place in the curriculum of the Village Institutes in the history of Turkish education. When the curriculum is analyzed, it is seen that reading and free reading was given importance in the Village Institutes, where Turkish classes intensively took place. Starting to consider important the children's literature, together 1953's program, lay the groundwork for the set up libraries in the villages; to get acquainted with culture and knowledge with villager, etc. The point that the curriculum of the Village Institute included the children's literature 66 years ago is thought provoking in terms of both children's literature and elaboration of this institute in reaching the contemporary knowledge.

Key Words: Village Institutes, children's literature, Turkish education, reading, curriculum

¹ Arş.Gör.; Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, Yenişehir Kampusu, Yenişehir/MERSİN. El-Mek: cndmrdmrcn@yahoo.co.uk

Giriş

İnsan belirli bir kültür ortamında doğar, büyür ve yaşamını devam ettirir. Sözü edilen kültür ortamına ailenin, çevrenin ve okulun büyük katkısı vardır. Dolayısıyla da aile, okul ve çevre bireyin davranışları üzerinde kalıcı etkiler bırakır.

Bireyin, erken yaşlarda yakın çevresi ve okulu aracılığı ile edindiği önemli davranışlardan biri de okuma alışkanlığıdır. Bu dönemde bireyin edineceği, doğru biçimde yönlendirilmiş bir okuma alışkanlığı, onu yetişkinlik döneminde de iyi bir okuyucu ve çevresini sorgulayabilen insan haline getirecektir. Böylece çevre ve okulun etkisiyle gelişimini tamamlamış, bilgiye nasıl ulaşabileceğini bilen, çevresini sorgulayabilen, temel okuma-yazma edimi dışında “okuyup yazabilen” bireyler yetişmiş olacaktır. Burada okuma eyleminin gerçekleşebilmesi için yazınsal yapıtların öğrenciye sunulması ve bu konuda öğrencilerin yönlendirilmesinde okullara önemli görevler düşmektedir. Türk Eğitim Tarihi’nde ise yazınsal yapıtları önemli bir ölçüde eğitim-öğretim programına dahil etmede Köy Enstitüleri farklı bir noktada durmaktadır.

Köy Enstitülerinde, sınıf kitaplıklarından serbest okuma saatlerine; geniş ve güncel okul kütüphanesinden eğitim-öğretim programına çocuk edebiyatı dersinin yerleştirilmesine kadar öğrencilere destekleyici olanaklar sunulmuştur.

Köy Enstitüleri eğitim-öğretim programları, özellikle 1953 programı, programda çocuk edebiyatı dersinin yer alması açısından Türk Eğitim Tarihi’nde ‘ilk’ olma özelliğini taşımaktadır. Bu nedenlerle bu çalışmada, Köy Enstitüleri programlarında yer alan ‘okuma’ ve ‘çocuk edebiyatı’ derslerinin programlardaki ağırlıkları ve öğrenciler üzerindeki etkileri tartışılacaktır.

Çocuk Edebiyatı

Avrupa’da, Aydınlanma Çağı ile birlikte çocuk eğitimi konusunda da değişiklikler görülmektedir. Çocukların, “çocuk” olduklarını ve ergenliklerine kadar geçen sürede onlara farklı biçimlerde yaklaşılması ve çocukların okuma ihtiyaçlarına yanıt verilmesi gerekliliği bu dönemde kabul görmüştür.

Aydınlanma hareketiyle birlikte okul ve okumanın halk arasında yaygınlaştırılması, sözlü edebiyat ürünlerinin (masal, öykü, vb.) zamanla yazıya geçirilmesine; bu sürecin kısılmasına ve kolaylaşmasına neden olmuştur. Bu noktada matbaanın sağladığı olanaklar göz ardı edilmemelidir. Matbaanın sağladığı olanaklarla çocuk eğitimi için çeşitli yayınların hazırlanması ve çoğaltılması sağlanmıştır. Masal, öykü, vb.lerin kitaplaştırılması; çocuklara özgü dergilerin hazırlanması ve çocukların eğitimine sunulması bu dönemde (18. yüzyıl) gerçekleşmiştir. İngiltere’de yayımlanan (Oğuzkan, 1979:268) Juvenile Magazine (1788) adlı çocuk dergisi, çocuk eğitiminde değişen anlayışı yansıtmayı; çocuk dergiciliğinde ilk olması; (Şirin, 2000: 62) Almanya’da 19. yüzyılda Grimm Kardeşler’ in masallarını yayımlamaları çocuk edebiyatı kavramının sesini duyurması bakımından büyük önem taşımaktadır.

Avrupa’da 18. yüzyılın sonlarında görülmeye başlanan çocuk eğitimi ve buna bağlı olarak çocuk edebiyatındaki değişiklikler Osmanlı’da ancak 19. yüzyıl sonlarında görülmeye başlanmıştır. Tanzimat ve II. Meşrutiyet dönemleriyle birlikte bu alanda ortaya konulan yapıtların sayısı Batı edebiyatının örnek alınmasıyla giderek artmış ve niteliği de yükselmiştir. Bu dönemde, Şinasi, Recaizade Mahmut Ekrem ve Ahmet Mithat Efendi’nin Fransızcadan dilimize çevirdiği kısa manzumeler çocukların okuma ihtiyaçlarını karşılamada yararlı olmuşlardır. Ayrıca Ziya Paşa’nın J. J. Rousseau’dan yaptığı Émile çevirisine yazdığı önsöz, Recaizade’nin Tefekkür adlı yapıtında çocukluk anılarına ayrılan bölüm ve (Alpay, 1980: 168) Ahmet Rasim (1864-1932), Ziya Gökalp (1876-1924), Ömer Seyfettin’in (1884-1920), konularını Türk tarihinden, halk öykü ve masallarından, halkın günlük yaşamından seçtikleri yapıtları Tanzimat ve II. Meşrutiyet dönemlerinde çocukların okudukları yapıtların başında gelmişlerdir.

Tanzimat’tan Cumhuriyetin ilanına kadar geçen sürede bireysel çabalarla dar alanlarda (İstanbul, İzmir) okuyucusuna ulaştırılmış olan Çocuk Edebiyatı yapıtları, Cumhuriyetin ilanı ile birlikte yurt genelinde pek çok yere, özellikle gazete ve dergi biçiminde ulaşarak varlığını hissettirmiştir. 1923–1955 yılları arasında ülkemizde, bazı okullarca çıkartılan dergiler de dâhil olmak üzere, 75 çocuk dergi ve gazetesi yayımlanmıştır (Alpay, 1980:177). Ayrıca, 1923-1955 yılları arasında yayımlanan çocuk dergi ve gazetelerinden 36’sının 1923-1939; 39’unun ise 1940-1955 (Köy Enstitüsü dönemi) yılları arasında yayımlandığı Tablo I’den anlaşılmaktadır.

Tablo I: 1923-1955 Yılları Arasında Yayımlanan Çocuk Dergi ve Gazetelerinin Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	Yayın Sayısı	Yıl	Yayın Sayısı	Yıl	Yayın Sayısı	Yıl	Yayın Sayısı
1923	3	1934	3	1942	-	1949	-
1924	3	1935	2	1943	3	1950	3
1925	4	1936	6	1944	1	1951	3
1926	2	1938	2	1945	3	1952	6
1927	3	1939	2	1946	-	1953	3
1928	2	1940	-	1947	4	1954	3
1932	2	1941	2	1948	-	1955	8
Yayın Yılı Bilinmeyen: 2							
Toplam 75							

Çocuk Edebiyatının Çocuk Gelişimi Açısından Önemi

Çocuklara özgülü hazırlanmış yapıtlar, çocukların, keyifli ve yararlı zaman geçirmelerini sağlama gibi pek çok özellikleri yanında dilsel, bilişsel, toplumsal ve kişilik gelişimleri açısından da önem taşımaktadır. Bu yüzden eğitim-öğretim programlarının oluşturulmasında veya düzenlenmesinde okuma etkinliklerinin program içindeki yoğunluğu ve kapsamı üzerinde dikkatle durulmalıdır.

‘Dil Gelişimi’, çocuğun gelişiminde gözlenen süreçlerden birisidir. “Çocuk kitapları, çocuğun dilisel beceri kazanma sürecinde okul öncesi dönemden itibaren ‘zenginleştirilmiş bir dil çevresi’ yaratan değişkenlerden birisi olarak değerlendirilmektedir” (Sever, 2003:28). Çocukların gelişim özelliklerine uygun edebiyat yapıtlarıyla desteklenen eğitim etkinlikleri bu sürecin gelişiminde ve olgunlaşmasında önemli görevler üstlenmektedir.

Çocuk kitaplarının diğer bir görevi de çocuğun ‘bilişsel gelişim’ine olan katkısıdır. Bilişsel gelişim, çocuğun zihinsel ve psiko-motor gelişimlerinde zaman içinde meydana gelen değişimlerdir. Norton’un (1999), bilişsel gelişimi beş başlık altında topladığı görülmektedir: Bunlar anlama yeteneği, hafıza yeteneği, usavurma yeteneği, düşünme yeteneği ve kavrama yeteneğidir. Bu bağlamda da genelde edebiyat, özelde de çocuk edebiyatının kişinin, anlama, algılama, düşünme ve kavrama yeteneklerini geliştirmesine katkıda bulunduğu bilinmektedir.

‘Kişilik Gelişimi’, çocuğun gelişiminde yaşanan bir diğer süreçtir. Kişilik gelişimi, karşılaşılan sorunları yapıcı biçimde çözme, duygu ve istekleri kabul edilebilir biçimde ifade etme ve toplumsal çevreye başarılı biçimde uyum sağlama süreci olarak adlandırılabilir. Bu çerçevede çocuk kitapları, okul öncesi dönemden başlayarak çocuğun, insan ve yaşam ile ilgili kişisel yargılar ve değerler oluşturmalarında çeşitli görevler üstlenmektedir. Çünkü çocuk kitapları, aynı zamanda çocuğun yaşamı boyunca karşılaşılabileceği her türlü duruma karşı onun davranışlarını örneklendiren bir kaynak görevini de üstlenmektedir.

Çocuk gelişimindeki önemli süreçlerden biri de ‘toplumsallaşma’ dır. “Gander ve Gardiner’e (2001), göre toplumsallaşma, bireylerin, özellikle de çocukların belirli bir grubun işlevsel üyeleri haline geldikleri ve grubun öteki üyelerinin değerlerini, davranışlarını ve inançlarını kazandıkları süreçtir”. Genelde edebiyat özelde de çocuk edebiyatı yapıtlarının konu olarak evrensel ve yerel kültürel değerleri taşıdıkları düşünüldüğünde; toplumsal değerlerin çocuğa hissettirilmesi ve kazandırılmasında erken yaşlarda çocuk edebiyatı yapıtlarının ne kadar büyük önem taşıdığı ortaya çıkmaktadır.

Köy Enstitülerinin Eğitim Programları ve Çocuk Edebiyatı

Köy Enstitüleri öğretmen yetiştirme sorununa, Türkiye’nin gerçeklerine uygun ve bilimsel bir anlayışla yaklaşmıştır. Dünyada ve Türkiye’de denenmiş olan çalışmalar değerlendirilerek dönemin Türkiye şartlarıyla örtüşen bir model oluşturulmaya çalışılmıştır. Ancak ilk üç yıl öğretim programı olmayan enstitülerin (Oğuzkan, 1990) işleyişi (eğitim-öğretim ve idari işleyişler) de diğer tüm okullar gibi İlköğretim Genel Müdürlüğü’nün (İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü) genelgeleriyle düzenlenmiştir.

1 Temmuz 1940 tarih ve 435 sayılı “Enstitülerdeki Eğitim-Öğretim’in Düzenlenmesi” isimli genelge, enstitülerin ilk aylarında ne gibi eğitim ve öğretim etkinliklerine yer verildiğini göstermesi bakımından ilgi çekicidir. Genelgede, öğrencilere "enstitü birinci sınıf tahsili verilmiş olacağı" belirtilmekte ve öğrencilere öğretilmesi ve kazandırılması gerekli çeşitli

beceriler arasında kitaplar başta olmak üzere öğrencilerin bilgilerini artırıcı nitelikte yayınları içeren bir kütüphane oluşturulması yer almaktadır.

Köy Enstitüleri eğitim-öğretim programları oluşturulurken öğrenciler, “çocuk” olarak değil yetişkin bireyler olarak algılanmıştır. Enstitü programı hazırlanırken, “program, öğretmen adayının okumasına, düşünmesine, konuşmasına ve yazmasına, olaylara eleştirel bakabilmesine, üretken olmasına, el becerileri kazanmasına, güzel sanatlarla ilgilenmesine, başkalarıyla birlikte çalışabilmesine; devrimlerin özünü kavrayıp benimsemesine ve çevresine yaymasına; özgür ve katılımcı yurttaş olmasına; yaparak ve yaşayarak öğrenmesine yönelik hazırlanmış ve zaman içinde başarıya ulaşmıştır” (Okçabol, 2006:11).

Bireyin gelişim sürecinin önemli bir basamağı olan okuma alışkanlığı, sadece yazının seslendirilmesi değil, okur ile yazar arasında temel ve önemli bir hayati bağın kurulması olarak da nitelendirilebilir. Çünkü insan sadece ders için değil, ders dışı konuları içeren kitaplar okuyarak da bilgisini arttırabilir. Bu noktada ise çocuğun, yakın çevresi ve okulu tarafından doğru biçimde yönlendirilmesi, “seçici bir okur” olabilmesi için önem taşımaktadır. Kaplan (2002:102), okulun bireyin gelişimindeki önemini Köy Enstitüleri bazında şöyle örneklemektedir: “Köy çocuklarının sözcük zenginlikleri sınırlıydı. Anlama yetenekleri çok güçlü olduğu halde, anlatmada zorluk çekerlerdi. Bu yüzden sadece ders kitaplarına bağlı kalınmaz, edebiyata, sanata yönelik dergileri, öyküleri, şiirleri, gezileri, gözlemleri, masalları içeren kitaplara da ağırlık verilirdi”. Bu yüzden okuma, basit anlamda bilişsel bir olay gibi görünse de, okul ve öğretim programı gibi bir takım değişkenlerden etkilenebilmektedir.

Köy Enstitülerinde, bireyin gelişiminde çok önemli bir yere sahip olan okuma alışkanlığı, (Kaplan,2002:102) her gün sabah ve akşam yapılan ‘özgür okuma’ saatleri, (Akyüz, 2001:358) edebi, sosyal, kültürel ve politik etkinlikler ve oluşturulan yazar toplulukları, özellikle de 1953 programına “Çocuk Edebiyatı” dersinin dâhil edilmesi ile kendisini belirgin bir biçimde hissettirmiştir. 1943, 1947 ve 1953 programlarında yer alan ‘okuma’ saatlerinin yanına 1953 programıyla birlikte ‘çocuk edebiyatı’ dersinin de getirilmesi, Köy Enstitüleri’nin Tanzimat’tan bu yana geleneği olan ‘çocuk edebiyatı’ kavramının eğitim-öğretim programlarına girmesi bakımından dikkat çekici bir gelişmedir. Çünkü öğretimde bulunması gereken önemli bir özellik de çocuğa kitabı ve okumayı nasıl sevdireceğini bilmesidir. Enstitüler, 1953 programına ‘Türkçe’ dersi kapsamında ‘çocuk edebiyatı’ dersini koymakla bu alanda ilk adımı atan kurumlar olmuşlardır.

1943 Köy Enstitüleri Programı

4 Mayıs 1943 tarihli ilk Köy Enstitüsü programında öğrenim süresi beş yıl olan enstitülerde bu sürenin, “114 haftasının ‘kültür dersleri’ne, 58 haftasının ‘ziraat dersleri ve çalışmaları’na, 58 haftasının ‘teknik dersler ve çalışmaları’ ayrıldığı (Türkoğlu, 1997:198) dikkate alındığında, Türkiye Cumhuriyetinin bilimde ve sanatta kalkınma için köylerden başlayarak büyük

bir seferberlik başlattığı görülmektedir. Çünkü o dönemde (Özdemir, 2004) Türkiye nüfusunun %81'inin köylerde yaşadığı [...] öğrenim çağındaki 1.920.000 köylü çocuğunun ancak 347.071'inin okula gittiği bilinmektedir.

Köy Enstitülerinin ilk eğitim - öğretim programı olan 1943 programı, enstitülerin kuruluş yıllarına ait (1940'dan 1943'e kadar) deneyimler göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Öğretim programında Türkçe dersi, kültür dersleri grubunda yer almış; 1. sınıflar için haftada 4 saat (tüm programın %18'i) diğer sınıflar için ise haftada 3'er saat (tüm programın %13'ü) olarak planlanmıştır. Bu programa göre (Oğuzkan, 1990), bir öğrencinin beş yılda alacağı kültür derslerinin toplamı 5060 saat olarak belirlenmiştir. Kültür dersleri arasında en çok ağırlık 736 saat ile Türkçe dersine (tüm programın %15'i) verilmiştir. Türkçe dersi içerisinde ise okuma faaliyetleri iki bölümde açıklanmıştır:

Serbest Okuma: Metnin üzerinde çalışmalarda hem düzgün okumaya, hem de öğretmenin rehberliğiyle uzunca bir metnin zevkine varmaya vakit olmadığı için okuma dersi zaman zaman yalnız bu ihtiyacın giderilmesine ayrılmıştır (MEB,1943:17). Ders dışında: öğretmen enstitü kütüphanesindeki kitapları talebinin seviyesine ve alakasına göre dağıtmalı, her talebe okuyacağı kitapta nelere dikkat edeceği anlatılmalıdır. Talebe okuduğu eseri kısaca hülasa etmeye, icabında o eser hakkında sözle veya yazı ile fikir yürütmeye alıştırmalıdır. Tavsiye edilecek eserler derslerde bahsedilen meselelerle, talebinin iş ve düşünce hayatı ile ilgili olmalıdır (MEB, 1943: 18,19).

1943 Köy Enstitüleri programı Türkçe dersine ilişkin bilgiler tablo II'de yer almaktadır.

Tablo II: 1943 Programı Türkçe Dersi Haftalık Ders Dağıtma Cetveli

Ders	Sınıf I	Sınıf II	Sınıf III	Sınıf IV	Sınıf V
Türkçe	4	3	3	3	3
Toplam	4	3	3	3	3
Bütün Dersler Toplam	22	22	22	22	22

1947 Köy Enstitüleri Programı

1943 programının deneyimleri ve günün getirileri doğrultusunda düzenlenen 1947 eğitim-öğretim programında Türkçe dersi 'Genel Bilgi Dersleri' başlığı altında yer almıştır. Genel Bilgi Derslerinin programdaki haftalık ağırlığı ise 1. sınıflar için 20; 2. sınıflar için 24; 3. sınıflar için 22; 4. sınıflar için 26; 5. sınıflar için ise 24 saat olarak belirlenmiştir. Türkçe ise ders olarak bütün sınıflarda haftada 4'er saat (tüm programın %9'u) okutulmuştur.

1947 programında, öğretmen adaylarına 'okuma' başlığı altında şu eğitim verilmesi önerilmektedir: (MEB, 1947:15), Birinci sınıflar için

öğrencinin sadece düzgün okumaya yönlendirilmesi ve okuduğu parça üzerinde düşünmeye alıştırılması yeterli görülmektedir. İkinci sınıflar için bir yazıda aranacak üslup özellikleri öğretilmelidir. Üçüncü sınıf için yazı türleri tanıtılmaya başlanmalıdır. Dördüncü sınıf için gerçek ve mecaz arasındaki farklar öğretilmelidir. Beşinci sınıf için yazarla yapıt arasındaki ilişki ve edebiyat tarihi hakkında bilgi verilmelidir.

1947 Köy Enstitüleri programı Türkçe dersine ilişkin bilgiler tablo III'de yer almaktadır.

Tablo III: 1947 Programı Türkçe Dersi Haftalık Ders Dağıtım Cetveli

Ders	Sınıf I	Sınıf II	Sınıf III	Sınıf IV	Sınıf V
Türkçe	4	4	4	4	4
Toplam	4	4	4	4	4
Genel Bilgi Dersleri	20	24	22	26	24
Bütün Dersler Toplam	44	44	44	44	44

1953 Köy Enstitüleri ve Öğretmen Okulları Programı

Köy Enstitülerinde uygulanan 1953 programı, öğretmen okullarını da kapsayan ortak bir program niteliğini taşımaktadır. 1953 programında, daha önceki iki programda 'Türkçe' ismiyle geçen dersin, 1953 programında 'Türk Dili ve Edebiyatı' olarak değiştirilmiş olduğu görülmektedir. 1951-1952 öğretim yılında karma eğitime son verilmesinden dolayı da kız ve erkekler için iki ayrı program düzenlenmiştir. Ancak kız ve erkekler için hazırlanan programlarda Türk Dili ve Edebiyatı ders içeriğinde farklılığa gidilmemiştir.

1953 programında 'öğrencilere tavsiye edilecek eserler' başlığı altında öğretmenlere şu önerilerde bulunmaktadır: "Öğretmen adaylarına, ders kitapları dışında faydalanacakları eserler tavsiye edilirken, onların seviyeleri ve kültürel durumları göz önünde bulundurulmalıdır. Öğrencilere, kendilerine tavsiye edilen eserlerle ilgili olarak bir çalışma planı verilmeli ve kitapların okunup okunmadıkları kompozisyon saatlerinde kısa çalışmalar yaptırılarak kontrol edilmelidir" (MEB, 1953: 67). 1953 Köy Enstitüleri programında ayrıca VI. sınıf öğrencileri için 'Çocuk Edebiyatı' adlı bir dersin programda yer bulduğu görülmektedir (Tablo IV). Böyle bir dersin ise Türk Eğitim Tarihi'nde daha önce bu başlıkla hiç yer almadığı bilinmektedir. Ders yılı içinde 30 saat uygulanması öngörülen çocuk edebiyatı dersi için 1953 programında şu açıklamalar yapılmaktadır:

-Çocuk yayımını tanıma (Öğretmen adayları, memleketimizde ve dünyada çıkan çocuk dergilerini ve kitaplarının en mühimlerini, mümkün olduğu kadar, tanımalıdırlar. Okulda bunu sağlayacak bir koleksiyon bulundurulması gerekir).

-Çocuk edebiyatına ait eserleri değerlendirme (Çocuklar için hazırlanmış masal şiir, hikâye, fıkra, piyes kabilinden eserlerin yaşa uygunluk ve çocukta müspet tesir bırakma bakımından değerlendirilmesi; bu çalışmalar ders yılı süresince devam edecektir.)

-Çocuk piyeslerinin ilkokullarda temsiline ait uygulamalar.

-Halk arasındaki tekerlemeler, çocuk oyunları, masallar ve türküler üzerinde çalışmalar (Öğretmen adayları, toplanmış örnekler üzerinde grup çalışmaları yaparak, ellerindeki malzemeyi çocuklar için alakalı ve faydalı hale koymayı deneyeceklerdir.)

-Bir hikâyeyi, bir seyahat eserini veya başka yazıları türlü çocuk seviyelerine göre basitleştirip karakterlendirerek anlatma (Karakterlendirmekten amaç, çocuğun ilgisini çekecek ayrıntıları belirli hale getirmek, lüzumsuz kısımları uygun şekilde kısaltmak ve ifadeyi çocuk psikolojisine göre ayarlamaktır. Bu konu üzerinde de grup çalışmaları yapılacaktır.) (MEB, 1953: 71-72).

1953 Köy Enstitüleri programı Türkçe dersine ilişkin bilgiler tablo IV'de yer almaktadır.

Tablo IV: Türk Dili ve Edebiyatı Haftalık Ders Dağıtım Cetveli

A Tipi – 6 Sınıflı Kız/Erkek Köy Enstitüleri						
Türk Dili ve Edebiyatı	Sınıf I	Sınıf II	Sınıf III	Sınıf IV	Sınıf V	Sınıf VI
Okuma	3	2	2	1	1	-
Dilbilgisi	1	1	1	1	1	-
Kompozisyon	1	1	1	1	1	1
Türk Edebiyatı Tarihi	-	-	-	1	1	-
Çocuk Edebiyatı	-	-	-	-	-	1
Uygulamalı Türkçe	-	-	-	-	-	1
Toplam	5	4	4	4	4	3
Bütün Dersler Toplam	33	34	35	36	37	37

Günümüz Eğitim Fakültelerinde Çocuk Edebiyatı

Günümüzde, “Çocuk Edebiyatı”, ders olarak eğitim fakültelerinde, 6 farklı programda, farklı kredi ağırlıklarında ve farklı dönemlerde okutulmaktadır (Tablo V). Çocuk edebiyatını, programında ders olarak en erken gören bölümün Sınıf Öğretmenliği (4. yarıyıl), en uzun süre alan bölümün ise Okul Öncesi Öğretmenliği (5. & 6. yarıyılar) olduğu Tablo V’den anlaşılmaktadır.

Çocuk edebiyatının ders olarak okutulduğu bölümler tablo V’de yer almaktadır.

Tablo V: Eğitim Fakültelerindeki Çocuk Edebiyatı Dersleri*

Program	Dersin Adı	Yarıyıl	Kredisi		
			T	U	K
İşitme Engelliler Öğretmenliği**	Çocuk Edebiyatı	6	3	0	3
Okul Öncesi Öğretmenliği	Çocuk Edebiyatı I & II	5&6	2	2	3
Sınıf Öğretmenliği	Çocuk Edebiyatı	4	3	0	3
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Çocuk Edebiyatı	5	3	0	3
Türkçe Öğretmenliği	Çocuk Edebiyatı	6	3	0	3

YÖK, eğitim fakülteleri, ders programlarında, çocuk edebiyatı dersinin kapsamını şöyle tanımlamaktadır:

“Çocuğun tanımı, çocuğun beden, zihin ve dil gelişimi, çocuğun ilgi ve ihtiyaçları, çocuk yayınları ve bu yayınlarda bulunması gereken temel unsurlar, yaş gruplarına göre çocuk yayınları, çocuklarda edebi ilginin ve ihtiyacın gelişmesi, Türk Çocuk Edebiyatı ve son olarak gelişmiş ülkelerde çocuk edebiyatı başlığı biçimindedir” (YÖK, 2006).

Sonuç

Tanzimat döneminde başlayan Avrupa tarzı eğitime geçiş çalışmaları, 1923’den önce Osmanlı’da, 1923’den sonra ise Türkiye Cumhuriyeti’nde kendisini pek çok deneme ile göstermiştir. Bu denemeler içinde başarıya en çok yaklaşmış ve zamanının ötesini yakalamış olanı Köy Enstitüleri olmuştur.

Enstitüler, gerek ‘iş içinde’ eğitim anlayışıyla gerekse eğitim-öğretim programlarındaki dersler ve derslerin içerikleriyle kendinden önceki tüm denemelerin ötesine geçmeyi başarabilmiştir. Ayrıca enstitü programında dogmatik değerlere dayalı derslerin olmaması da Köy Enstitüleri programlarını, akla ve bilime dayandırması bakımından diğer programlardan ayıran önemli farklardan biri olmuştur.

Köy Enstitüsü programlarının taşıdığı bir diğer önemli özellik ise (Özdemir, 2004) “1940’lı yıllarda nüfusunun %81’inin köylerde yaşadığı; öğrenim çağındaki 1.920.000 köylü çocuğunun ancak 347.071’inin okula gittiği” Türkiye’nin köylü çocuklarına okuma sevgisini kazandıracak okuma saatlerinin ve Tanzimat’ tan bu yana Türkiye’de geleneği olan çocuk edebiyatının ders olarak programa dâhil edilmesidir.

Türkçe derslerinin programda önemli bir yoğunluk taşıdığı Köy Enstitülerinde, okuma derslerine ve 1953 programıyla birlikte çocuk edebiyatına ayrı bir önem verilmiştir. Bu da enstitülerden mezun olan her 94 öğrenciden bir tanesinin profesyonelce yazarlıkla uğraşmasına; köye ve köy okullarına kitaplıklar kurulmasına; yaşamını köylerde sürdüren ve yıllarca kültür-sanattan uzak kalmış insanların kitapla yani bilgiyle, sorgulama davranışıyla tanışmalarına zemin hazırlamıştır.

* Erişim Tarihi: 11.04.2006

** Yan Alan Türkçe Öğretmenliği

Öneriler

Eğitim fakülteleri eğitim-öğretim programlarında, öğretmen adaylarını, çocuğun tüm gelişim düzeylerinde önemli bir etken olan kitapla buluşturan ‘çocuk edebiyatı’ dersinin haftalık ders saatlerinin ağırlığı, program içerisinde arttırılmalıdır.

Ayrıca çocuğa kitap okuma alışkanlığı kazandırmada önemli bir noktada duran ‘çocuk edebiyatı’ dersinin farklı (matematik, fen bilgisi) programlarda da yer alması, diğer öğretmenlerin de çocukları kitapla doğru biçimde buluşturmalarını sağlaması açısından önemlidir. Böylece öğretmen adaylarına öğrencilerini, kitapla, onların gelişiminde çok önemli bir yeri olan okuma alışkanlığıyla nasıl daha doğru bir biçimde tanıştıracakları bu sayede daha iyi anlatılmış ve benimsetilmiş olunacaktır.

Kaynakça

- Akyüz, Y. (2001). *Türk Eğitim Tarihi*, İstanbul: Alfa Yayınları, ISBN: 975-316-183-2
- Alpay, M. (1980). Türk Çocuk Edebiyatı, Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, 8-9, 167-175.
- Gander M. J. ve Harry W. G. (2001). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, (Yay. Haz. B. Onur), Ankara: İmge Kitabevi, ISBN: 975533068-2.
- İnternet Adresi: Erişim Tarihi: 11.04.2006,⁵ http://www.yok.gov.tr/egitim/ogretmen/ogretmen_yetistirme_lisans_programlari.html
- Kaplan, M. (2002). *Aydınlanma Devrimi ve Köy Enstitüleri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, ISBN: 975-17-2921-1
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1943). *Köy Enstitüleri Öğretim Programı*, Ankara: Maarif Matbaası.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1947). *Köy Enstitüleri Öğretim Programı*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1953). *Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Norton, D. E. (1999). *Through the Eyes of a Child: An Introduction to Children's Literature*, New Jersey, Schuster / A Viacom Company.
- Oğuzkan, A. F. (1979). *Dünyada ve Bizde Çocuk Yazının Gelişmesine Toplu Bir Bakış*, Türk Dili Dergisi, 331, 261-283.
- Oğuzkan, A. F. (1990). *Kuruluşlarının 50. Yıllarında Köy Enstitüleri*, Eğit-Der. Yayınları, s: 12-37, Ankara.
- Okçabol, R. (2006). Köy Enstitüleri ile İlgili Eleştirilere Değinmeler, *Yeniden İmece Dergisi*, s:11-14, Şubat. İzmir.
- Özdemir, O. (2004). Türk Eğitim Tarihinde Aydınlanma ile Çoşumculuğu Birleştiren Kurumlar: Köy Enstitüleri, *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Köy Enstitüleri Özel Sayısı, 2(26), Nisan, Adana.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve Edebiyat*, Ankara: Kök yayıncılık, 1. Baskı.
- Şirin, M. R. (2000). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, Üçüncü Baskı, ISBN: 975-552-052-x
- Türkoğlu, P. (1997). *Tonguç ve Enstitüleri*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, ISBN: 9754582017